

Az egyetem megnyitása a nőknek.

Írta: Dr. BEKE MANÓ, egyetemi ny. r. tanár.

A nőnevelés ügye a múlt század 80-as évei végén majdnem mindenütt élénken foglalkoztatta a közvéleményt; az akkori, felületes műveltségi mázat nyújtó középfokú nőiskolák, melyek a., komoly tudományos foglalkozástól és a reális életre nevelő gyakorlatiasságtól gondosan távoltartották magukat: a társadalom megváltozott igényeinek már nem feleltek meg. Azok az édeskés, semmitmondó, csupán a nőiességet szavaló nevelési ideálok már a társadalom haladásra vágyó elemeit nem elégíthették ki. Az egyedüli tanítónői, illetőleg óvónői pálya elégtelennek bizonyult és a túlprodukciónak kétségtelen jelei mutatkoztak e téren a maguk romboló hatásával. Nálunk is megélné a mozgalom. Új, jobb, komolyabb, gyakorlatiasabb, határozott irányban működő iskolát, a nők iskolaügyének gyökeres reformját kívánták mindenütt. A 90-es évek elején már leánygymnasium felállításáról tanácskoztak egyes, a nők nevelése iránt érdeklődő társaságokban. A külföldön már ekkor — különösen Svájcban és Németországban — mind sűrűbben fordult elő, hogy nőket kivételesen az egyetemre bocsátottak. A mi tanügyi közvéleményünk is érezte, hogy e téren valamit tenni kell. Az 1896-ik évi milleniumi tanügyi kongresszus naplói (melyeket egyébként, mint hazai közoktatásügyi közvéleményünk legfényesebb megnyilatkozását, mindenkinek, aki közügy iránt érdeklődik, a legmelegebben ajánlhatok) tanúságot tesznek erről. A kongresszus tájékoztató tárgyainak 1895. április 11-iki előzetes programjában erre vonatkozólag {V a Kongresszusi Napló L kötetének 30. lapján) így nyilatkozott: »És ha van nevelésügyi probléma, melynek beható és a kor szabadelvű szellemében való tárgyalása kongresszusunkat az első egyetemes kongresszus (t. i. az 1848-iki) méltó utódjává teszi, mert jóformán itt is a semmiből kell teremteni: akkor ez csak a nőkérdésnek a szociális alakulásoknak megfelelő újjáteremtése lehet! Mindannyian tudjuk, hogy leányaink sorsa: a nemzet sorsa. Sz az is tudjuk, hogy nincs tanügyi kérdés, mely erősebben döngetné az ósdi felfogások kínai falát, mely lyel a mi nemünk a saját képzését körülvette, mint éppen a nőnevelés kérdése. Itt valamit tenni kell, azt érzi az egész művelt világ. Mutassuk meg, hogy meg is érett már a kérdés arra, hogy ne csak egyes konkokat juttassunk, hanem az egész nőnevelés épületének korszerű felépítésével köszöntsünk be az új ezredévbe ...« Szerencsére oly fenkölt lelkű, magas eszményekkel eltelt, igazi nemzeti érzéstől, a legbecsületebb szabadelvűseitől áthatott európai gondolkodású, széles látókörű ember állott akkor közoktatásügyünk élén, aki tudta, amit tanítói tudtak, aki érezte, amit a társadalom érzett, aki államférfiül bölcseségével átlátta, hogy mi a; nemzet igazi szükséglete, aki benne élt az emberi haladás folyamában: és cselekedett. Már 1895. dec. 19-én leiratot intéz az egyetemhez Wlassics Gyula, akkori vallás- és közoktatásügyi miniszterünk. Ebben az örökké emlékezetes, korszakos rendeletben a társadalmi viszonyok átalakulására, a létért való küzdelem megnehezülésére, a külföldi példákra és arra való hivatkozással, hogy a nőt minden téren, ahol módja volt szellemi tehetségeit érvényesíteni: már eddig is a legteljesebb mértékben megfelelt, közli a miniszter, hogy a két egyetem teljes elismerést érdemlő javaslatára előterjesztést tett ő császári és apostoli királyi Felségéhez,

aki az előterjesztésre f. é. november 18-án kelt legfelsőbb elhatározásával legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy a nőknek a bölcsészeti, orvosi és gyógyszerészeti pályákra való léphetésük céljából esetről-esetre engedély adassék és részükre, ha tanulmányaikat sikerrel befejezték, a fennálló szabályok értelmében a képesítő oklevél kiadassék.

Eppen most hűsz esztendeje, hogy e legfelsőbb elhatározás alapján először iratkozhattak be szabályszerűen nőhallgatók az egyetemre. A t. szerkesztőség arra szólított fel, hogy e jubileum alkalmából emlékezzem meg erről a nőnevelés és az egész nőkérdés szempontjából korszakos eseményről. Megemlékezni lehet, de jubilálni, vagyis örömtüzet gyújtani e nevezetes alkotás ünneplésére, véleményem szerint még nem lehet. 20 év ilyen nagyfontosságú, kulturális életünket sok tekintetben átalakító intézmény eredményeinek igazságos, pártatlan elbírálására még akkor is kevés volna, ha a legfelsőbb elhatározást nyomon követték volna mindazon intézkedések, melyek a nőket az egyetemre lépésre a legmegfelelőbb módon képessé is teszik, ha a megszorító és a visszafejlesztést szolgáló intézkedések a szabad fejlődést meg nem akadályozták volna. Nem látjuk elérkezettnek az alkalmat. az örömjongásra azért sem, mert az intézkedés még ma is sok tekintetben csonka és éppen csonkasága miatt a létező kereteket sem töltheti úgy ki, mint azt tehetné, ha teljesen fel volna építve.

Az intézkedés csonka. Teljesen méltányoljuk, hogy akkor, amikor Wlassics előrelátó államférfim bölcseséggel az első lépéseket megtette; óvatosan járt el és nem akart egyszerre mindent elérni. Világosan megmondta erre vonatkozó általános véleményét abban a a remek beszédben, mellyel a milleniumi kongresszust köszöntötte: »nők jól tudják, hogy a kormányzati politikának sehol sem kell nagyobb megfontolással végezni reformmunkáját, mint a közoktatási intézmények területén. Itt a reformalkotásokkal nemzedékek kultur-élete és ezzel a nemzet sorsa függ össze. Az új gyakran nem jó, de a réginek, ha elkorhad, csak azért, mert régi, jövőt biztosítani nem szabad — de nem is lehet.« Ebben a reformban is csak fokozatos haladással lehetett utat nyitni a társadalmi és tanügyi közvélemény azon széles rétegeibe, melyek az új intézményben a családi élet, a «nőiesség» veszedelmét látták. Hiszen már a milleniumi kongresszus nőnevelési osztályában is a nőnevelés egyik tekintélyes képviselője a nők működési körének kiterjesztésére vonatkozó beható és igazi haladó szellemtől áthatott tárgyalása során kifejezést adott (L. Kongresszusi Napló II. kötet 1253. lapon) annak a felfogásának, melyet — nagyon jól tudjuk — még ma is sokan vallanak, hogy nem tartja szükségesnek a nők munkakörének további kibővítését, hanem... legszentebb lelkesedéssel törekedjünk arra, hogy a nőket minél szorosabban fűzzük a családi tűzhelyhez ...

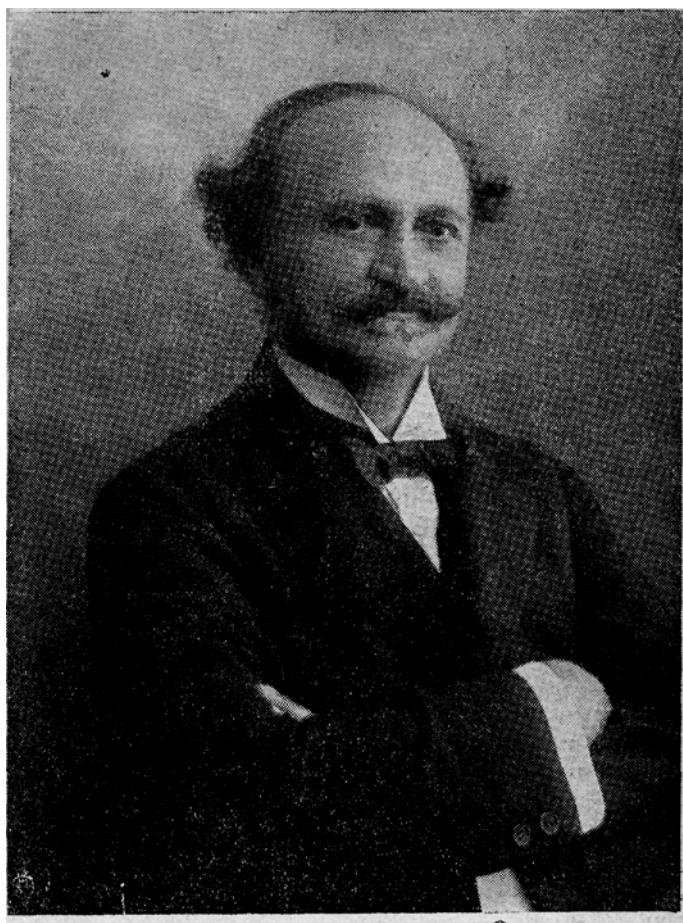
Az intézmény további sorsa, mondhatnám további akadályai még inkább meggyőzhetek bennünket arról, hogy csakis ilyen óvatossággal lehetett győzelemre vinni az ügyet. Hogy tehát csonka volt az intézkedés akkor, amikor keletkezett, az teljesen érthető. De józan ésszel fel nem fogható, hogy azóta miért nem fejlődött tovább, sőt hogy majdnem minden toldozgatás mintha visszafejlesztésre irányulna. Miért nem keletkeztek olyan kitűnő, különösen állami leányiskolák, amelyek természetes módon lehetővé tették volna a leányoknak az egyetemi tanulmányokra való előkészülést, hogy az egye-

temre nemcsak jó bizonyítványokkal, hanem valóban komolyan, alaposan és jól előkészülve jöhettek volna a hallgatók?

Wlassics eszméjének akkoriban lelelkesebb híve, mondhatnám apostola: Beöthy Zsolt megmutatta az utat, midőn a Vörös Pálné szellemében működő egyesület kebelében saját külön tantervével, hazai közoktatásunknak buzgóságban, az ügy iránti lelkesedésben is legkiválóbb tanáraiból álló tanártestületével működő leánygymnasiumot létesített, melynek hosszú időn át vezetője, irányítója és tanítója volt, melybe egész tudását, paedagógiai tapasztalatát, nemzeti érzését, egész egyéniségét belevitte. Tette ezt azért, hogy a nő műveltségét emelje, egyetemi tanulmányokra képesítse, mert mint a milleniumi kongresszuson mondta (II. k. 1206. lapon). »Nekem az a meggyőződésem, hogy az a társadalom, melyben a nő műveltsége egyenlő fokon fog állani a férfi műveltségével, az nemcsak magasabban fog állani, hanem nemesebb és jobb is lesz.«

Miért nem akadt követője ennek a jó Isánygymnasiumnak? Miért nem állított éppen az állam egy budapesti iskoláját kivéve, sehol' az országban jó leánygymnasiumokat? De ha már ilyen nem állított, miért tiltotta el a fiúiskolák látogatását és miért kényszeríti a nőket az idegölő, féltudást nyújtó, rendszertelen magántanulásra, amellyel ha jeles bizonyítványt igen; de csak kivételesen hozhatnak igazi összefüggő, rendszeres, alapos, mély tudást és friss munkakedvet.

Wlassics bizonyára arra az egészséges fejlődésre gondolt, hogy állam és társadalom vállalva működnek a reform egységes kiépítésén azt hihette, hogy az egyetem jogi fakultása és a műegyetem is megnyitja a kapuit a nők előtt. Még nem történt meg és nem is mernők megjósolni, hogy hamarosan megtörténhetik. Miért? Ki tudná ezt megmondani. Régenté azt szokták mondani, hogy féltik a jogászokat és a technikusokat, hogy a hallgatók túlságosan elterelnék a férfihallgatók figyelmét a stúdiumtól. Ma már ezt senki sem meri hangosan mondani és pedig egyrészt a bölcsészeti és orvosi karon tett tapasztalatok némítják el az ilyen érvelést, másrészt pedig hiszen a kisebb kvalifikációjú, államszámviteltani vizsgálatra készülő, fiatalabb leányok előtt megnyílt a jogi fakultás és a műegyetemen sem okoztak kárt azok, akik ott elméleti tárgyakat hallgatnak, mint bejáró egyetemi (nem műegyetemi) hallgatók. De eszem ágában sincs, hogy e helyen részletesen foglalkozzam ezzel a kérdéssel. Csak arra akarok ráutalni, hogy közműveltségünknek minő kárára van, hogy leányaink nem vonulhatnak be a jogi képzettséget feltételező magasabb hivatalokba, ahol pontosságukkal, rendszeretükkel, humánus érzésükkel, meleg szívükkel, az egyéni és családi élet apróságai iránti érzékükkel, a szegény emberrel való együttérzésükkel, előkelő finom gondolkozásukkal és modorukkal és természetesen a kellő tudásukkal adminisztrációnk lelkiét fejleszthetnék. És még arra utalok, hogy a chemia terén a nők már eddig is igen szép eredménnyel dolgoztak; talán ez a tudomány az, amelyen már az eddigi rövid 20 év is kétségbevonhatatlan biztos sikereket teremtett. Miért lehetnek chemikusokká az egyetemen és miért nem válhatnak vegyész mérnökökké a műegyetemen? Van-e, aki ezt meg tudja érteni? Vagy miért nem lehetnek építészek éppen azok a nők, akiknek nemcsak az építészeti művészeti feladatai, hanem a modern építészetnek még ennél is fontosabb problémái, a lakályosság, a belső berendezés, a családi élet melegsége iránt

Dr. Wlassics Gyula

annyi érzékük van, amiből az alapos tudás egész új irány eszméket válthatna ki? És miért lehet a nő építész Charlottenburgban és Budapesten csak építőmester? Ki tudná mindezt megérteni? És főként ki tudná megérteni, hogy Wlassics óta nem akadt egyetlen vezető államférfi, aki vagy megszüntette volna ezeket a kép telenségeket, vagy erős meggyőződéssel, biztos tudással felvilágosította volna a tépelődő közvéleményt, hogy minő magasabb szempontok, minő általános kulturális ideálok vezetnek és készítetik arra, hogy kimondja: eddig és ne tovább!

Ha mindazt fel akarnám sorolni, ami a 20 év alatt mint kisebb-nagyobb akadály az egészséges fejlődésnek tudatosan és öntudatlanul útjába gördített, túlságosan elrontanám az ünnepi hangulatot. Csak az a szerencse: hogy Wlassics eszméjében a fenkölt emberiség és az elháríthatatlan gyakorlati szükség egyaránt megnyilatkozott és hogy a nők igen kevés kivétellel megálltak helyüket az egyetem falain belül éppen úgy, mint a számukra megnyílt új közéleti tevékenységben.

Eppen ezért ne essünk kétségbe. Igaz, hogy a nemzetek életében ritkák a providenciális államférfiak, akik megérzik, hogy mit és mikor kell cselekedniük; de mindig voltak ilyenek és hiszük, hogy lesznek is. És ezek tovább fejlesztik az intézményt.

Kell, hogy az az út, amelyre Wlassics Gyula lépett, tovább is kiépüljön. Kell, hogy ezen az utón eljussunk odáig, ahol a nők előtt az egyetem három világi fakultása és a műegyetem teljesen nyitva áll minden korlátozás nélkül és hogy a nő szellemi munkája hazai kulturális életünk minden terén alkotó tényezővé válhasson. Azt is kimondom, bár tudom, hogy

sokan, akik közművelődésünk sorsát intézik, az ellenkező véleményen vannak, sőt talán éppen ezért nem kívánják a tanulmányi korlátok megszüntetését, hogy ennek az útnak a női jogok igen széles kiterjesztéséhez, legfőként pedig a nők választójogának elnyeréséhez kell vezetnie. Es Beöthy Zsolt felidézett szavainak módosításával én is azt mondom: Nekem az a meggyőződés, hogy az a társadalom, az az állam, az a világ, melyben a nő a férfival egyenlő politikai jogokat élvez, az nemcsak magasabban fog állani, mint a mai, hanem nemesebb, jobb, humánusabb és boldogabb is lesz.

Minden lépésnél, amelyet ez irányban teszünk, gondoljanak a nők hálával és köszönettel arra, aki az egyetem kapuit megnyitotta, hazánk egyik legliberálisabb, magasan szárnyaló eszményekért lelkesedő államférfiára: Wlassics Gyulára. Azok pedig, akiknek megadatott, hogy férfikollégáikkal közösen járulhatnak a tudomány forrásaihoz és akik új működési körökben máris dolgozhatnak a magyar kulturális élet mélyítésén, a nemzet jövőjének nevelésén, a fájdalom enyhítésén és a nemzet testi és lelki erejének gyarapításán, soha se felejtsek el és közvetítsék egyik nemzedékről a másikra, hogy a legfőbb emberi boldogságot, azt, hogy dolgozhatnak a köz javára és a maguk öröme, Wlassics Gyula kezdeményezésének köszönhetik. Vajha mihamarabb lenne e súlyos időkben méltó követője!